

mgr Urszula Sieczkowska

Wydział Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego

Instytut Polonistyki Stosowanej

Tytuł rozprawy doktorskiej: Analiza pragmalingwistyczna pojęcia *naród* we współczesnej polszczyźnie.

Promotor: dr hab. Anna Cegiela, prof. UW

STRESZCZENIE

Niniejsza praca to analiza pragmalingwistyczna pojęcia *naród* we współczesnej polszczyźnie. Ścisłe językowy opis pojęcia nie daje pełnego obrazu jego funkcjonowania w różnego rodzaju dyskursach ani odpowiedzi na pytanie o przyczyny zmian aksjologicznej wartości słowa *naród* w wypowiedziach medialnych. Analiza pragmalingwistyczna natomiast umożliwia nie tylko odkrycie sposobów profilowania i modyfikowania znaczenia leksemu, lecz także pozwala wskazać przynajmniej kilka przyczyn stosowania zabiegów wpływających na rozumienie słów *naród*, *narodowy* oraz ich, zdawałoby się, naturalnych i oczywistych związków ze skorelowanymi z nimi w tekstach słowami *społeczeństwo*, *państwo* i *patriotyzm*. Odkrywa również przyczyny traktowania *narodu* jako wartości i antywartości. Próba opisu tych zagadnień została oparta na materiale słownikowym, tekstach publicystycznych z lat 2010-2023 i badaniach ankietowych. Dzięki temu obraz *narodu* mógł stać się kompletny – obejmuje zarówno rozumienie pojęcia przez ośrodki opiniotwórcze, jak i zwykłych użytkowników języka.

Praca podzielona jest na dziewięć części. Pierwsza z nich to wprowadzenie do tematu, w którym przedstawiono temat rozprawy oraz cele pracy. Ponadto omówiony został w nim dotychczasowy stan badań i działania dotyczące analizy pojęcia *naród* podjęte przez językoznawców.

W dwóch pierwszych rozdziałach została przedstawiona etymologia omawianego pojęcia oraz jego słownikowe znaczenie. Uwzględniono zmiany i przesunięcia w obrębie

definicji w słownikach dawnych i współczesnych oraz wyszczególniono elementy nadrzędne i figurujące we wszystkich definicjach oraz elementy różnicujące poszczególne opisy hasel słownikowych.

Czwarty rozdział stanowi najobszerniejszą i jedną z najważniejszych części pracy. Został w nim omówiony problem profilowania leksemu *naród* i wyrazów pokrewnych we współczesnej polszczyźnie. Ta część pracy jest podzielona na podrozdziały, w których przedstawiono sposób rozumienia i konceptualizowania pojęcia *naród* oraz wyrazów z nim związanych (wspólnotą etymologiczną lub semantyczną) w dyskursach: narodowo-prawicowym, kościelno-katolickim, nacjonalistycznym, liberalno-demokratycznym, lewicowym i feministycznym. W rozdziale tym przedstawiono nieetyczne zabiegi językowe związane z profilowaniem pojęcia. Ta część pracy ma na celu ukazanie szkodliwości ideologicznych zabiegów – zarówno zawłaszczania, jak i unieważniania pojęć nazywających wartości. W tym rozdziale zostały również opisane takie leksemy jak *patriotyzm* i *nacjonalizm*, których wykorzystanie ma wpływ na profilowanie wartości, jaką jest *naród*.

Rozdział piąty stanowi próbę ukazania pojęć *naród* i *narodowy* ponad podziałami stricte ideologicznymi, które omówione zostały w poprzednich częściach pracy. *Naród* w rozumieniu zwykłych użytkowników języka nie stanowi bowiem wartości, o którą musi nieustannie toczyć się ideologiczna wojna.

W rozdziale szóstym opisany został wpływ poczucia tożsamości i identyfikacji społecznej na kształt pojęcia *naród* we współczesnej polszczyźnie. Część ta oparta jest na wybranych badaniach socjologicznych i społecznych przeprowadzonych w ciągu ostatnich trzydziestu lat.

Rozdział siódmy stanowi próbę analizy porównawczej badań ASA z lat 1990, 2000 i 2010 dotyczących narodu i badań przeprowadzonych w 2023 roku przez autorkę niniejszej dysertacji. W tej części pracy opisane zostały zmiany, które zaszły na przestrzeni lat w rozumieniu pojęcia *narodu* jako wartości oraz przyczyny tych zmian.

W podsumowaniu pracy zostały zaprezentowane wnioski wynikające z analizy pojęcia *naród* we współczesnej polszczyźnie, zarówno w dyskursach publicznych, jak i potocznym jego rozumieniu.

ll. Sieczkowska